

Мозгова Н.Г.

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова (м. Київ)

ORCID: 0000-0001-9464-9852

ГОСПОДАРСТВО ЯК СПОСІБ ПРЕОБРАЖЕННЯ СВІТУ (ТЕОРЕТИЧНІ РОЗВІДКИ С. БУЛГАКОВА)

Творчість С. Булгакова є досить складною й неоднозначною для розуміння сьогоденного читача. Як яскравий представник «Срібного віку», він намагався віднайти свій шлях соціально-економічного розвитку людства, відстоюючи при цьому пріоритет духовного начала, основою якого, на його думку, було православ'я. Його погляди й напрями творчого пошуку неодноразово змінювались від захоплення марксизмом, матеріалізмом та позитивізмом до політичного консерватизму та православної ортодоксальності, але при цьому його напружені духовні пошуки ніколи не втрачали своєї внутрішньої логіки.

Свою наукову діяльність С. Булгаков розпочав у 90-і роки XIX ст. як теоретик-економіст, далі піднявся до філософського осмислення відношень між Богом і Космосом і завершив свою наукову діяльність богословським обґрунтуванням християнської соціальності.

У київський період свого життя з 1901 до 1906 рр. С. Булгаков викладав політекономію у Київському політехнічному інституті. І саме у Києві він остаточно позбувся захоплення марксизмом. Цей радикальний поворот у житті С. Булгакова знайшов своє найпослідовніше відображення у науковій праці «Філософія господарства», яка була захищена ним у 1912 році в Московському університеті як докторська дисертація з політичної економії. Завдання цієї роботи С. Булгаков вбачав у релігійному виправданні природи та розуміння останньої як найважливішого елемента людського життя й людської діяльності.

Філософію господарства С. Булгаков оголошує одним з головних підходів у намаганні здійснити опис всієї повноти реальності, основу якої складає

протиставлення у нашому земному світі життя і смерті, сфери живого й сфери мертвого та механічного. Мертве – це немовби «непритомність» живого, його потенційний стан, який рано чи пізно знову зміниться на актуальність й повернеться до єдиного життя.

Отже, уся боротьба життя зі смертю розглядається С. Булгаковим як *господарство у широкому розумінні*. Звідси, людське господарство «є боротьбою людства зі стихійними силами природи з метою захисту й розширення життя, підкорення й олюднення природи, перетворення її в потенційний людський організм» [1, с. 85]. Таким чином, за С. Булгаковим, господарство охоплює усі рівні людської діяльності – від елементарної фізичної праці до вищих форм пізнання та культурної творчості. Не існує жодного аспекту життя та діяльності людини, її положення у всесвіті, її соціального буття, які б не входили до кола інтересів філософії господарства. Ми бачимо, що С. Булгаков онтологізує проблематику філософії господарства, господарювання у нього постає не лише метою життя, але й засобом людського буття, засобом усвідомлення цілісності буття людської діяльності. Отже, все життя людини є не що інше як господарювання, яке включає в себе не лише виживання, а й процес творчості, процес активної діяльності. Саме тому господарство, на думку мислителя, виступає не стільки виробництвом благ, скільки виробництвом самої людини.

Виникає слушне питання: чи можливо досягти кінцевої мети господарства, тобто перетворити всю сферу мертвого буття у сферу живого, тобто відновити абсолютну повноту життя та позбутися смерті? І чи може це бути здійснене в історичному процесі з допомогою господарства?

У найбільш наївній та прямолінійній формі ця думка була висловлена М. Федоровим, який вважав, що перемога над смертю буде досягнута у майбутньому за допомогою «філософії загальної справи», тобто за допомогою людської науки. На думку ж С. Булгакова, діяльність сукупного людства (Софії) є необхідною умовою прийдешнього преображення і це є історичним процесом підготовки світу до преображення, але само воно повинно здійснитися лише за допомогою акту божественної волі, який неодмінно перерве людську історію.

У праці «Філософія господарства» ця тема виступає як другорядна, але його позиція однозначно впливає з того факту, що мислитель поділив свій твір на дві самостійні частини: перша присвячена загальним основам господарського процесу; друга – есхатології господарства. Те, що друга частина так і не була написана, не є випадковістю, бо в релігійно-філософській системі С. Булгакова есхатологічний акт не може бути складовою частиною господарської сфери людської історії.

Для С. Булгакова, людське господарство виступає не лише емпіричним феноменом, а насамперед має глибинний метафізичний смисл, який обумовлений тим фактором, що життя змушене виступати у всесвіті виключно у формі боротьби зі смертю. «Це боротьба не двох начал, а двох станів одного й того ж всесвіту, причому сама ця боротьба є лише симптомом хворобливого стану буття, хоча й хвороби росту: сила небуття, стихія меонічного, повстала і відокремилася від сили Життя, якій вона, однак, з необхідністю буде підкорена» [1, с.114].

Отже, онтологічний період у творчості С. Булгакова, пов'язаний з розробкою «Філософії господарства», самим мислителем буде сприйнятий згодом як своєрідний глухий кут. Зрозуміло, що метафізичний погляд на господарство має право на своє існування, але відхід від етичної проблематики, все ж таки, значно збіднив наукову працю С. Булгакова «Філософія господарства».

Література:

1. Булгаков С.Н. Философия хозяйства // Булгаков С.Н. Собр. соч.: В 2-х т. М., 1993. Т.1. С. 47-308.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
Факультет філософії та суспільствознавства
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ
Лабораторія філософсько-економічних досліджень

МАТЕРІАЛИ

*I Всеукраїнського міждисциплінарного круглого столу
з філософсько-економічної проблематики*

*«ФІЛОСОФІЯ, ЕКОНОМІКА ТА ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ
У ПЕРСПЕКТИВІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ»*

(Київ, 5 червня 2020 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

Факультет філософії та суспільствознавства

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

Лабораторія філософсько-економічних досліджень

МАТЕРІАЛИ

І Всеукраїнського міждисциплінарного круглого столу

***«ФІЛОСОФІЯ, ЕКОНОМІКА ТА ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ
У ПЕРСПЕКТИВІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ»***

(Київ, 5 червня 2020 року)

Київ

Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова

2020

УДК 1:330(378)
ББК 87.6:65
Ф-56

*Рекомендовано до друку Вченою радою
НПУ імені М.П. Драгоманова
(протокол № 11 від 25 червня 2020 року)*

«Філософія, економіка та філософія економіки у перспективі розвитку сучасної гуманітарної освіти». Матеріали круглого столу. 5 червня 2020 року. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. 72 с.

До збірки включено матеріали виступів та доповідей, підготовлених до участі у першому Всеукраїнському круглому столі «Філософія, економіка та філософія економіки у перспективі розвитку сучасної гуманітарної освіти». У представлених увазі читача текстах досліджуються методологічні проблеми сучасної економічної науки, феномен креативної економіки, соціально-філософські аспекти управлінської діяльності, соціально-практичне та ідеологічне значення феномену грошей, креативна складова господарської діяльності, а також кризові виміри сучасного капіталізму та деякі інші аспекти означеної проблематики.

Для всіх, кого цікавлять актуальні проблеми сучасних філософсько-економічних досліджень.

ББК 87.6:65
Ф-56

Відповідальний редактор доктор філос. наук, доцент Т.П. Глушко
Редакційна колегія: доктор філос. наук, проф. Н.Г. Мозгова; доктор філос. наук, проф. І.Г. Немчинов; доктор філос. наук, доц. Т.П. Глушко

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за зміст своїх текстів та точність наведених цитат

*Розповсюдження та тиражування без письмового дозволу
кафедри філософії НПУ імені М.П. Драгоманова заборонено*

ISBN 978-966-931-229-7
(електронне видання)

© Колектив авторів, 2020
© Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, 2020

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY

Faculty of Philosophy and Social Science

CHAIR OF PHILOSOPHY

Research Lab for Philosophy of Economics

**«PHILOSOPHY, ECONOMICS AND PHILOSOPHY OF ECONOMICS
IN DEVELOPMENT PROSPECT FOR
MODERN HUMANITARIAN EDUCATION»**

Proceedings of the ROUND TABLE

June 5th of 2020

Kyiv

Dragomanov University Publishing House

2020

The Editorial Board:

Nataliya Mozhova – Dr. of Philosophical Sciences, Professor

Ihor Nemchinov – Dr. of Philosophical Sciences, Professor

Tetiana Hlushko – Dr. of Philosophical Sciences, Docent

«Philosophy, Economy and Philosophy of Economy in the Development Prospect for Modern Humanitarian Education». Proceedings of the Round Table. *5th of June 2020*. Kyiv: Dragomanov University Publishing House, 2020. 72 p.

ISBN 978-966-931-229-7

© Authors
© National Pedagogical Dragomanov
University, 2020

Наукове видання

*І ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ КРУГЛИЙ СТИЛ
З ФІЛОСОФСЬКО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ*

*«ФІЛОСОФІЯ, ЕКОНОМІКА ТА ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ
У ПЕРСПЕКТИВІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ»*

*Матеріали круглого столу
(5 червня 2020 року)*

THE FIRST ALL-UKRAINIAN INTERDISCIPLINARY ROUND TABLE

*«PHILOSOPHY, ECONOMICS AND PHILOSOPHY OF ECONOMICS
IN DEVELOPMENT PROSPECT FOR
MODERN HUMANITARIAN EDUCATION»*

*Proceedings of the ROUND TABLE
(June 5th of 2020)*

Тексти друкуються за авторською редакцією

Автор обкладинки – Т.П. Глушко

Підписано до друку 30.06.2020 р. Формат 60x84/16.

Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.

Ум. др. арк. 4,42. Обл.-вид. арк. 3,32

Зам. № 074.

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-
87 Віддруковано в друкарні Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова (044) 239-30-26

ЗМІСТ

<i>Вступне слово</i>	3
Березінець І.В. Гроші як «цивілізаційний чинник».....	7
Власенко Ф.П., Левченко Є.В., Товмаш Д.А. Організаційна антропологія в структурі підготовки сучасного управлінця.....	10
Глушко Т.П. «Аналітика економічних процесів» як філософська освітня програма: досвід та перспективи.....	14
Гончаренко К.С. Криза сучасного урбаністичного капіталізму.....	18
Ілляхова М.В. Значення креативних індустрій у безперервному професійному розвитку науково-педагогічного працівника.....	22
Калита Т.В. Креативна економіка: між ринком і мистецтвом.....	28
Мозер М.Є. Креативна економіка у філософському аспекті глобальних викликів ХХІ століття.....	32
Мозгова Н.Г. Господарство як спосіб преображення світу (теоретичні розвідки С. Булгакова).....	36
Назаренко М.С. Стратегії «зеленої економіки»: соціально-етичні орієнтири.....	39
Немчинов І.Г. Ідейне підґрунтя кооперативного руху (біографічна розвідка з громадського служіння священика Михайла Ковальчука).....	41
Облова Л.А. Багатство цивілізації.....	48
Остапчук Г.О. Як можливе філософське обґрунтування економіки?.....	53
Пономаренко В.В. Філософські тенденції сучасної економічної теорії.....	55
Прокопчук Ю.О. Когнітивна наука, філософія та економічна теорія: стратегії практичної взаємодії.....	58
Русаков С.С. Спонтанний порядок арт-ринку.....	61
Шушкевич Є.М. Про один експериментальний простір для розвитку криптоекономіки.....	65

CONTENTS

<i>Preface</i>	3
Iryna Berezinets Money as a «Factor of Civilization».....	7
Fedir Vlasenko, Yevhenia Levcheniuk, Dmytro Tovmash Organizational Anthropology in the Structure of the Modern Manager Training.....	10
Tetiana Hlushko «Analytics of Economic Processes» as Philosophical Educational Program: Experience and Perspectives.....	14
Kateryna Honcharenko Crisis of Modern Urban Capitalism.....	18
Maryna Illiakhova The value of creative industries in permanent professional development of scientific-pedagogical worker	22
Tetiana Kalyta Creative Economy: Between Market and Art.....	28
Maiia Mozer Creative Economy in Philosophical Aspect of Global Challenges for XXI Centure.....	32
Nataliya Mozhova Economy as a Way to Transform the World (Theoretical Studies of S. Bulhakov).....	36
Mariya Nazarenko Strategies of «Green Economy»: Socio-Ethical Guidelines.....	39
Ihor Nemchynov Ideological Basis of the Cooperative Movement (the Biographical Exploration of Public Service of the Priest Mikhailo Kovalchuk).....	41
Liudmyla Oblova Wealth of Civilization.....	48
Halyna Ostapchuk How is Philosophical Justification of Economics Possible?.....	53
Vitalii Ponomarenko Philosophical Tendencies of Modern Economic Theory.....	55
Yurii Prokopchuk Cognitive Science, Philosophy and Economic Theory: Strategies for Practical Interaction	58
Sergiy Rusakov Spontaneous Order of Art-Market.....	61
Yevhenii Shushkevych About One of the Experimental Spaces for Crypto Economic Development.....	65